

FOL

FOL® 92

© MAK GRUP MEDYA PRO. REK. YAY. A.Ş.
SERTİFİKA NO: 44396

FELSEFE 89
EMMANUEL LEVINAS OI

ZAMAN VE BAŞKA
EMMANUEL LEVINAS

ÇEVİREN: ÖZKAN GÖZEL

ÖZGÜN ADI: *LE TEMPS ET L'AUTRE*
EDİSYON: PUF 1979

YAYINA HAZIRLAYAN: ZEYNEP DİREK
REDAKSİYON: ECEM YILDIZ
SON OKUMA: EBUBEKİR DEMİR
GÖRSEL YÖNETMEN: NURULLAH ÖZBAY
GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA: TAVOOS

ISBN 978-625-7307-11-6

BASKI: AYRINTI BASIM YAY. VE MAT. HİZ. SAN. TİC. A.Ş.
MATBAA SERTİFİKA NO: 49599

1. BASKI: ŞUBAT 2021

İLETİŞİM ADRESLERİ
CİNAH CD. KIRKPINAR SK. 5/4
06420 ÇANKAYA ANKARA
TEL.: 0312. 439 01 69
www.folkitap.com
bilgi@folkitap.com
siparis@folkitap.com
www.twitter.com/folkitap

ZAMAN VE BAŞKA

EMMANUEL LEVINAS

ÇEVİREN
ÖZKAN GÖZEL

ZEYNEP DİREK'İN SUNUŐU İLE

EMMANUEL LEVİNAS

Kaunas, Litvanya'da doğdu (1906). Orta öğrenimini Litvanya ve Rusya'da tamamladı. Fransa, Strasbourg'ta felsefe öğrenimi gördü (1923-30). Almanya, Fribourg'da Husserl ve Heidegger'in derslerine katıldı (1928-29). Fransız vatandaşlığına geçti (1930). École Normale Israélite Orientale'de yöneticilik yaptı. Poitiers (1964), Paris-Nanterre (1967), Sorbonne (1973) üniversitelerinde öğretim üyeliği yaptı. Paris'te öldü (1995).
Başlıca eserleri: *Husserl Fenomenolojisinde Görü Teorisi* (1930), *Martin Heidegger et l'Ontologie* (1932), *De l'Existence à l'Existant* (1947), *Totalité et Infini* (1961), *Dört Talmud Okuması* (1968), *Ethique et Infini* (1982), *Transcendence et Intelligibilité* (1984), *A l'Heure des Nations* (1988), *Entre Nous* (1991), *Altérité et Transcendence* (1995).

ÖZKAN GÖZEL

Bilecik, Osmaneli'nde doğdu (1973). Ortaokulu ve liseyi Sakarya'da, Arifiye Öğretmen Lisesi'nde okudu (1990). Marmara Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü'nü (Fransızca) bitirdi (1997). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden *Althusser'de İdeoloji Kuramı* başlıklı Yüksek Lisans teziyle mezun oldu (1999). 2001'de ODTÜ'de başladığı Felsefe Doktorasını Galatasaray Üniversitesi'nde *Levinas'ta Başkalk ve Anlam* başlıklı teziyle tamamladı (2009). Hâlen İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünde öğretim üyesidir.
Başlıca eserleri: *Levinas* (2012), *Varlıktan Başka-Levinas'ın Metafizikine Giriş* (2011), *Öznenin Hakikat Kaygısı* (2017), *Hızır ile Musa Olmak ve Aramak* (2011), *Kelimeler İçindeyim* (2019), *Kendi İçine Düşmek* (2018), *Ne -Varlık ve Hiçlik* (2020).

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	11
1. <i>Yalnızlıktan Yalnızlığın Koşuluna Çıkış</i>	17
2. <i>Ölüm</i>	24
3. <i>Zaman</i>	31
4. <i>Erotik Tecrübe ve Cinsiyet Farklılığı</i>	39
5. <i>Baba ve Oğul</i>	44

ÖNSÖZ	51
-------	----

I

1. <i>Varolmanın Yalnızlığı</i>	62
2. <i>Varolansız Varolma</i>	63
3. <i>Hipostaz</i>	68
4. <i>Yalnızlık ve Hipostaz</i>	71
5. <i>Yalnızlık ve Maddesellik</i>	72

II

1. <i>Gündelik Yaşam ve Selamet</i>	75
2. <i>Dünya Yoluyla Selamet-Nimetler</i>	79
3. <i>Işığın ve Aklın Aşkınılığı</i>	80

III

1. <i>Çalışma</i>	84
2. <i>Istırap ve Ölüim</i>	84
4. <i>Olay ve Başka</i>	89
5. <i>Başka ve Başkası</i>	91
6. <i>Zaman ve Başkası</i>	93

IV

1. <i>İktidar ve Başkasıyla İlişki</i>	96
2. <i>Eros</i>	99
3. <i>Velûdiyet</i>	104

SUNUŞ

Zaman ve Başka kuşkusuz Levinas'ın düşüncesinin yolunda, tüm yeniliği ve şaşırtıcılığıyla önemli bir duraktır. Levinas fenomenolojiyi tanıtmaya ve yorumlama amacıyla yazdığı, akademik tarzın mükemmel örnekleri sayılabilecek metinlerinde son derece açık, zaten bilinen bir felsefi dil kullanır; kendi felsefesini dile getirdiği metinler ise akademik tarzın sınırlarını zorlayan tekil bir nefesin ilhamı gibidir. Ne var ki bu ilham, her zaman sonuna dek düşünülmüş bir argümanın bağlantılı yapılarını serimler ve canlandırdığı kavramları harekete geçirmek suretiyle felsefeye soktuğu bir soruyu yanıtlar. *Zaman ve Başka*, bu kategorideki Levinas kitaplarının iyi bir örneğidir. Levinas 1979'da yazdığı Önsöz'de *Zaman ve Başka*'yı oluşturan 1948 tarihli konferanslar dizisi içinde, 'bağlantıları açıkça dile getirilmemiş, açılımları sonuna dek keşfedilmemiş, ortaya saçtığı yenilikler dizgeleştirilmemiş' savların da yer almakta olduğunu belirtir. Gerçekten de fikirler pek az eserde böyle bir hız kazanır ve kavramsal akış görülebilecek tüm eksikliklere rağmen bu metindeki kadar tamamlanmış olabilir. Açıklamaya girişmeyen, çözümlemenin içinde yavaşlamayan, vurgusunun üstünde durmayan, sonuçlarını bir bir çıkarmayan, dediğinin altını çizmeyen, öğretmeyen bir söylemedir bu. Böyle bir metin felsefi okumayı baştan kolaylaştırmaz, durmaksızın çağırır ve bekler. İlk okumada Levinas'ı birtakım yaşantıların edebî bir betimlemesini yapıyor gibi görmek ve bunların bize çağırıştırdıklarının karmaşası içinde felsefi soruları, uğraşları ve yanıtları bütünüyle elden kaçırmak mümkündür. Gerçekten de metnin felsefi dilinin yeniliğine, dile sunduğu tecrübeleri

DİZİN

A

açıklık 76
adalet 97
akıl 81, 84; ~ın solipsizmi 23
aletler sistemi 79
an 37
anonim varolmadan özgürleşme 83
Aristoteles 32, 45
art zamanlılık 53, 54, 56
aşk 41, 101
aşkınlık 14, 16, 17, 18, 23, 37, 39, 43, 47,
54, 82, 84, 103, 106; ~ın aşkınsal anla-
mı 46; ~ın imkânı 14
aşkın (transcendant) 102
aynı 56
ayrılık 19, 64

B

baba 44, 45, 46, 57
babalık 41, 44, 45, 46, 52, 104, 105
Bambaşka 54, 56
başka 3, 4, 5, 7, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17,
18, 19, 20, 22, 23, 24, 26, 30, 31, 35, 36,
38, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 49, 51, 52,
53, 54, 56, 57, 58, 62, 64, 89, 90, 91, 96,
97, 99, 101, 102, 105
başkalık 27, 39, 43, 57, 97, 98, 100, 101
başkası 30; ~yla ilişki 14, 17, 25, 30, 35,
46, 60, 92, 95
başlangıç 72
Batı'nın geleneksel ontolojisi ya da me-
tafiziği 32
Beauvoir 40, 41
beden 21, 23, 37, 43, 73
ben 16, 18, 19, 20, 22, 28, 29, 30, 35, 36,
38, 42, 47, 56, 58, 70, 71, 73, 74, 80,
81, 83, 91, 92, 95, 103, 104; ~-sen bir-
likteliği 105
Bergson 55, 71, 91, 104

Bergsoncu süre 94, 95
bilinç 21, 22, 23, 63, 68, 82, 100
bilinçaltı 21
birliktelik 17, 18, 35, 59, 61, 105
Blanchot 73, 96
bunaltı 16

C

cins 98
cinsellik 105
cinsiyet 39, 40, 41, 43, 44, 98; ~ farklılığı
39, 40, 41, 57
cinsiyetçilik 44
Cratylus 36

Ç

çakışmanın imkânsızlığı 53

D

Dante 99
Dasein 15, 20, 21, 24, 25, 26, 28, 29, 32,
33, 34, 38, 60, 86, 105
delilik 76
deneyim 53, 71
Descartes 37
dişi başkalığı 40, 42
dişilik 40, 57
dişinin varolma tarzı 99
diyalektik 18, 46, 60, 61, 70, 72, 92, 96, 97
doğurganlık 35, 41, 43
dünyada olma 18, 33
dünya içre şeyler 25, 26
düşünce 23, 52
düşünmek 15, 19, 32, 59, 67, 80, 83

E

ebediyet 36, 53, 66, 92
ebediyet 53, 66, 94
edilginlik tecrübesi 27

endişe 16, 25, 26, 68, 75; ~ tüccarı 77
 en üst aydınlık (une lucidité suprême) 28
 erillik 57
 eros 40, 41, 42, 90, 98, 101, 102
 erotik: ~ ilişki 90; ~ tecrübe 40, 43
 erotizm 52, 57
 eşmevcudiyet (co-présence) 52
 eşzamanlılık 54
 etik 25, 31, 35, 47, 54, 57, 64; ~ ilişki 35;
 ~ öznenin travmatik zamansallığı 31
 eylemek 83

F

feminizm 40, 41, 43, 99
 fenomenoloji 11, 13, 27, 71
 Foucault 43
 Franz Rosenzweig 64, 90
 Freud 21, 22, 102

G

Gabriel Marcel 55
 geçmiş 31, 33, 37; ~le ilişki 33
 gelecek 34, 37, 39, 56, 90, 91, 93, 94, 101,
 102, 103, 106; ~le ilişki 33, 39, 91, 93
 Geworfenheit (atılmışlık) 20, 21, 64
 gizem 27, 61, 91, 95, 99, 100
 gizlenme 99
 Goethe 99
 görmek 81
 görünmezlik 53
 güçler alanı 65, 66
 gündelik yaşam 75, 80

H

hâletiruhiye (Stimmung) 34
 Hamlet 29, 68, 88, 92
 hatırlama 33
 hayat 82
 Hegel 18, 51, 97, 100
 Heidegger 7, 13, 14, 15, 16, 18, 20, 21, 24,
 25, 26, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37,
 38, 40, 51, 55, 60, 63, 64, 67, 68, 76, 79,
 84, 86, 105
 hemhâllik 106
 Herakleitos 36, 67
 hıçkırık 87
 hiçleme 20
 hiçlik 7, 16, 27, 29, 56, 61, 68, 70, 85, 87,

88, 95, 98, 100
 hipostatik zaman 37
 hipostaz 18, 22, 23, 36, 63, 64, 68, 69, 70,
 71, 89, 92
 Hoşea 78
 Hristiyan teolojisi 63
 Husserl 7, 13, 30, 31, 55, 76, 80, 81, 97; ~
 fenomenolojisi 55
 hümanist sosyalizm 77
 hümanizm 77

I

İly a 19, 20, 21, 30, 36, 56, 65, 98
 Irigaray 40, 41, 42, 44
 ırkçılığa 44
 ırklaştırma 44
 ıstırap 26, 61, 84, 85, 86, 87, 89, 90, 94;
 ~ın içeriği 85
 ışık 24, 27, 28, 67, 79, 80, 81, 84, 85, 90,
 92, 99, 100, 105; ~ın nesnelliği 81

İ

idea 105
 İdealist felsefe 65
 idealizm 78, 81, 84, 86; klasik ~ 78
 idrak 53
 ilkel zihniyet 62
 imkânın imkânsızlığı 27, 86
 intihar 27, 28, 67, 88
 işçi sınıfı 78; ~nın hak arayışları 77
 iyimser ve inşacı sosyalizm 77

J

Jean Wahl 51, 55
 Jemeinigkeit 20, 21, 64
 Judith Butler 43

K

kadın 99
 kahraman 88
 Kant 70
 kararlılık 28
 Karl Jaspers 51
 kendilik (ipséité) 16
 kendinden itibaren (à partir de soi) 70
 kendi (le Soi) 56
 Kierkegaard 76
 Kratylos 67

- L
 Leibniz 19
 Leon Bloy 99
 Levinas'ın fenomenolojisi 27
 Lévy-Bruhl 62
 libido 57, 102
 Lucretius 28, 92
- M
 Macbeth 67, 87, 88
 madde 75
 maddesellik 43, 56, 72, 73, 75, 83
 mantık 62
 mekânsal dışsallık 84
 metafizik 32, 75, 78
 mevcudiyet (présence) 52; ~ metafiziği 34
 monad 62, 69
 monadoloji 62
 mutlak başka (ölüm) 34
 mutluluk 45
- N
 Nietzsche 21, 22, 76
- O
 oğul 41, 44, 57
 okşama 101
 olanaklar 29
 olan (étant) 65
 olanlar 15
 olayın zamansallığı 34
 olmak (être) 14, 15, 62, 63, 65
 olma 15, 16, 18, 20; ~ma 68; ~nın anlamı 15; ~nın diyalektiği 18; ~nın ekonomisi 18; ~nın mutlaklığı 15
 ontoloji 59
 otantik tarihte tekrar (Wiederholung) 33
- Ö
 ölüm 24, 25, 26, 27, 28, 29, 34, 35, 44, 56, 61, 68, 75, 77, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 95, 102, 103, 104, 105; ~e doğru olmak 25, 28, 75; ~ün bilinemezliği 28
 öteki 41
 özdeşlik 72
 özgürlük 23, 29, 37, 68, 71, 72, 86, 94, 99, 100, 104, 105
 özne 21, 27, 28, 30, 35, 36, 40, 43, 61, 65, 66, 69, 76, 79, 80, 83, 84, 85, 86, 89, 91, 92, 96, 101; ~nin maddeselliği 72, 81
 öznellik 82, 91, 104, 105
- P
 panteizm 104
 Parmenides 19, 61, 63, 98
 Pascal 76, 92
 Platon 16, 17, 39, 40, 80, 105, 106
 Platonculuk 80, 90
 Plotinus 22
 politika 25
 profanlaşma 99
 psikoloji 59, 72
 Pygmalion 95
- R
 rasyonel bilmenin nesnelliği 81
 ruh 27, 45
- S
 saf hiçlik 65
 saf varolma 65
 sanatsal yaratım 104
 Sartre 16, 41, 55, 78, 91
 selamet 75, 78, 79
 sessizliğin uğultusu 65
 Shakespeare 29, 76, 87, 88
 Simone de Beauvoir 40, 41
 sonsuz 13, 31, 42, 46, 47, 51, 53, 58, 67, 90; ~la ilişki 52, 54
 sosyoloji 75
 süre (durée) 91, 94
- Ş
 şehvet 98, 101, 102; ~ fenomenolojisi 101; ~in yönelimselliği 102
 şimdi 26, 32, 34, 36, 69, 70, 71, 72, 73, 84, 92, 94, 95, 106
- T
 Tanrı 15, 29, 35, 42, 53, 54, 64, 97
 tarih 61, 73
 tarihsellik (Geschichlichkeit) 25
 tatmin 13, 78
 tecrübe 20, 21, 39
 tekbencilik 81
 tekillik 35

temas 101

teoloji 54

tin 73

toplumsal cinsiyet 43

trajedi 67, 68

U

uçuculuk 70

umutsuzluk 72

uygarlığın hemzamanlılığı

(contemporanéité) 96

uykumsuzluk 66

V

var 67, 91, 98

varlık 7, 13, 14, 15, 24, 31, 32, 33, 51, 59,

60, 64, 67, 76, 79; ~ın genel ekonomisi

60, 65, 102; ~ diyalektiği 60; ~ kate-

gorisi olarak yalnızlıktan çıkış 18; ~

sorusu 14, 15; ~tan çıkma 14, 15, 16

varolan 15, 19, 23, 63, 65, 66, 69, 71, 72,

91, 94, 100

varolansız varolma 20, 66, 67

varolma 18, 62, 63, 64, 65, 69, 72, 83, 105;

~ın anonimliği 65, 78

varoluş 20, 21, 26, 29, 30, 31, 37, 55, 62,

64, 65, 70, 71, 73, 77, 85, 89

varoluşçuluk 78

varoluşu üstlenmek 37

velüdiyet (fécondité) 35, 43, 103, 104

Vladimir Jankélévitch 55, 64

W

Wahl 51, 55, 65, 86

Y

Yakup 78

yalnızlık 17, 18, 19, 23, 24, 30, 35, 56, 59,

60, 61, 72, 78, 81, 83, 84, 91; ~ın aşıl-

ması 19; ~ın trajikliği 74; ~ felsefesi 76

yaratım 95

yaşam hamlesi 104

yaşayan felsefe 55

yer (le lieu) 23

yeryüzü nimetleri 80

yiğitlik 28, 72, 87; ~ın sonu 88

yönelimsellik 21, 27, 28, 52

Z

zaman 3, 4, 5, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17,

18, 20, 22, 23, 24, 26, 29, 31, 32, 33,

35, 36, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 46, 47, 49,

51, 52, 53, 55, 56, 57, 58, 60, 64, 67, 71,

76, 79, 93, 94, 101, 105; ~ın ekstatik

birliği 34

zamansallık 31, 32, 34